1. **A magyar társadalom változó attitűdjeinek térképe. 20 éves European Social Survey Magyarországon.**

Szekcióelnök neve :Messing Vera, Ságvári Bence

A szekció témája: A 2000-es évek eleje óta számos súlyosabb és enyhébb krízist éltek át Európa társadalmai, közöttük hazánk is. A 2000 évek második felének gazdasági válsága, a 2015 év politikai és közéleti kommunikációját meghatározó migrációs válság, a demokrácia válságai (jobboldali populizmus előretörése), a szemünk előtt kibontakozó klíma- és energiaválság, vagy az elmúlt két évet meghatározó járvány kapcsán Európa szerte komplex kihívásokkal szembesültünk és szembesülünk. Ezekre más és más politikai és társadalmi válaszok születtek az európai társadalmak szerkezetétől, gazdasági lehetőségeitől, hatalmi viszonyaitól és társadalmi attitűdjeitől függően. A European Social Survey (ESS), amely már két évtizede segít feltárni és értelmezi azt, hogy ezek a változások miként befolyásolták az európaiak attitűdjeit, értékrendszerét, szubjektív percepcióit és objektív körülményeit.

A szekciót az idén húsz éves ESS-nek dedikáljuk és egyrészt olyan elemzéseknek kívánunk teret adni, amelyek részben, vagy egészben az ESS által nyújtott időbeli vagy térbeli összehasonlításokat végeznek, másrészt pedig a jövőbe tekintve a komparatív survey kutatások megújulásának módszertani lehetőségeit tárgyalják.

Szekciónkba várjuk azokat az előadásokat, tanulmányokat, amelyek a társadalmak válságokkal szembeni ellenállóképességét befolyásoló tényezők – mint bizalom, alapvető emberi értékek, befogadás, szolidaritás, politikai extrémizmus iránti fogékonyság - változásait elemzik időben egy-egy országban, régióban, vagy országok közötti összehasonlításban.

Várjuk továbbá azokat az előadásokat, amelyek a fenti – gazdasági, politikai, környezeti - válságok társadalmi hatásait igyekeznek feltérképezni: hogyan hatottak ezek az alapvető attitűdökre, emberi kapcsolatokra, objektív életkörülményekre, illetve a társadalom szövetét meghatározó egyéb tényezőkre.

Az ESS az egyik legjelentősebb európai survey, amelynek megvalósításában folyamatosan kiemelt hangsúlyt kap a módszertani kiválóság, az alkalmazott módszerek állandó tesztelése és fejlesztése. Ezért olyan előadásoknak is szeretnénk teret biztosítani, amelyek az összehasonlító kérdőíves adatfelvételek módszertani dilemmáit elemzik, illetve az egyre nehezebben fenntartható hagyományos survey módszerek megújításával foglalkoznak.

A szekcióba elfogadott előadásokhoz a discussant-okat kérünk fel, ezért a írásokat (azok nem végleges, de tárgyalható verzióját) a konferencia elött kérjük leadni. A szekcióba magyar vagy angol nyelvű előadásokat egyaránt fogadunk.

2. A magyarországi lakhatási válság(ok) szociológiája

Szekcióelnök neve: Jelinek Csaba

Szekció témája: A 2008-as gazdasági világválság óta egyre több társadalomtudományos elemzés születik arról, hogy ma Magyarországon – és a világ számos más pontján – lakhatási válság van (Aalbers 2015, Potts 2020, Pósfai, Nagy 2017). 2008 után, a gazdasági recesszió során az ingatlanpiaci árak csökkentek, a nem teljesítő lakáshitelek száma megugrott, és számtalan háztartás lakhatási helyzete vált bizonytalanná (vö. Csizmady et al. 2019). 2015 után szinte példátlan – globális – ingatlanpiaci áremelkedésnek lehetünk tanúi, ami tovább növeli a lakhatás területén jelentkező egyenlőtlenségeket, a lakhatási problémákkal küzdők számát, illetve a lakhatási szegénység mélységét (Jelinek 2019). Hasonló folyamatokat írtak le mind a téma korábbi kutatói, mind pedig lakhatással foglalkozó történészek is korábbi válságciklusok esetében. Többek között a századforduló lakáspolitikai szakértői (ld. pl. Ferenczi 1906) , a két világháború közötti időszak szociográfusai (Meggyesi 1961), az 1970-es évek városszociológusai (pl. Szelényi 1990), valamint a rendszerváltás időszakának szakértői is gyakran jellemezték valamilyen szempontból válságosnak koruk lakhatási helyzetét (Hegedüs, Tosics 1994). Bár a lakhatási válságok ciklikus megjelenése egy jól beazonosítható mintázat, az egyes időszakokban nagy eltéréseket figyelhetünk meg abban, hogy pontosan kik és miket azonosítottak be a válság okaiként, megjelenési formáiként, és lehetséges kiutakként (vö. Gyáni 1992, Keller 2017, Umbrai 2008). A létező társadalomtudományos és történettudományi szakirodalomban számos elemzés rámutat, hogy az ehhez hasonló lakhatási válságok ciklikusan jelentkeznek, követve az ingatlanpiaci és gazdasági folyamatok, azaz az egyenlőtlen fejlődés hullámzásait (Aalbers 2015, Gyáni 1992, Harvey 2012). Ez a ciklikus mintázat többféle elemzési lehetőséget is megnyit. Egyrészt lehetségessé válik a jelenkori lakhatási válság történeti kontextusba helyezése, másrészt a korszakok közötti hasonlóságok és eltérések beazonosításával a korábbi időszakok folyamatait újszerű szempontokból lehet rekonstruálni. Jelen szekció ezek alapján két fő célt fogalmaz meg. Egyrészt, hogy a jelenkori magyarországi lakhatási válságot ebből a történeti szociológiai perspektívából elemezzük. Másrészt, hogy a korábbi időszakok lakhatási válságait - vagy azok egyes dimenzióit - egymással párbeszédben, a történeti összehasonlítás módszerével vizsgáljuk meg. A szekció nyitott a szociológia, a történettudományok, vagy más társadalomtudományok művelői előtt, és kifejezetten üdvözli a diszciplináris határokon átnyúló elemzéseket. A konferencia fő kérdésfelvetéséhez kapcsolódva a szekció célja bemutatni, hogy a szociológiai elemzések - adott esetben más diszciplináris megközelítésekkel karöltve - milyen hozzáadott értékkel szolgálhatnak olyan társadalmi és

gazdasági kihívások megértésében mint például a lakhatási egyenlőtlenségek, vagy adott esetben hogyan segíthetik az ehhez hasonló társadalmi problémák enyhítését. Módszertani megkötés nélkül olyan előadásterveket várunk, amelyek az alábbi kérdések valamelyikével foglalkoznak: · A jelenkori lakhatási válság egyes elemeinek történeti gyökerei · A jelenkori és múltbeli lakhatási válságciklusok összehasonlítása · A magyarországi lakhatási mozgalmak történeti elemzése · A lakhatáshoz kapcsolódó közpolitikai beavatkozások és intézmények történeti szociológiai elemzése · A lakás- és városszociológia, valamint a kapcsolódó társszakmák tudomány- és szakmatörténeti elemzése · A lakhatási válságok ciklusokon átívelő térbeli és területi mintázatainak az elemzése · Elméleti és módszertani viták vagy innovációk bemutatása a lakhatási válság(ok) szociológiai vizsgálatában

***Előadásokhoz felkért hozzászólók**: Czirfusz Márton (Periféria Központ, ELKH KRTK külső munkatárs), Pósfai Zsuzsanna (Periféria Központ, Trinity College Dublin)*

3. A szociológia helye a történettudományi kutatásokban

Szekcióelnök neve: Barna Ildikó, Kiss Zsuzsanna

Szekció témája: A két évvel ezelőtti, „A szociológia egy sikeres évszázad előtt?” című konferencián megrendezett szekcióban (Történelem és szociológia viszonya a 21. században) azt a problémát jártuk körül, hogy hogyan járulhat hozzá a történettudomány a jelen társadalmi viszonyokat létrehozó és alakító, hosszú távú történeti folyamatok feltárása és megértése révén a jelenkori társadalom problémáit vizsgáló szociológia műveléséhez. A kérdés azonban visszájára fordítva is izgalmas és részletes tárgyalást érdemel. Ahhoz, hogy a két tudomány viszonyát valóban értékelni tudjuk, ezúttal a másik irányból indulunk és azt a kérdést helyezzük a szekció munkájának középpontjába, hogy hogyan tudja kamatoztatni a szociológiai tudást (fogalmakat, megközelítéseket, elméleteket, módszereket) a történettudomány. A történelem és a szociológia kapcsolata hosszú múltra tekint vissza: ennek feltárásához egészen az Annales d'histoire économique et sociale 1929-es alapításáig kell visszamennünk. A folyóirat szerkesztői, Marc Bloch és Lucien Febvre kezdettől fogva a történelem interdiszciplináris megközelítésének megteremtésére törekedtek. A két világháború közötti időszakban, majd különösen az 1960–1970-es években a társadalomtudományokkal folytatott párbeszéd inspirálóan hatott a történelemtudományra, amely ebben az időszakban – a struktúrák és folyamatok vizsgálatának bűvöletében – minden korábbinál nagyobb nyitottsággal fordult a társadalomtudományokban használt elméletek és módszerek felé. Jürgen Kocka a Social Science History-ban 1984-ben megjelent Theories and quantification in history című tanulmányában összegezte a két tudomány közeledésének köszönhetően a megelőző évtizedekben összegyűlt tanulságokat. Eszerint a – szóban forgó társadalomtudományos – elméletek jelentősen járulhatnak hozzá a történészek saját kérdéseinek pontosabb megfogalmazásához. Egyrészt azzal, hogy segítik a forrásokból származó adatok kiválasztásának és kezelésének módját explicitté és ezáltal megvitathatóvá tenni. Másrészt hozzájárulnak, hogy a történészek világos hipotéziseket tudjanak megfogalmazni a rekonstruálni kívánt múltbéli esemény részei vagy dimenziói közötti összefüggésekre vonatkozóan. A társadalomtudományos elméletek különösen akkor bizonyulnak hasznosnak a történeti vizsgálat kereteinek kidolgozása során, ha a történész nagyobb mennyiségű forrással, vagy kvantitatív adatokkal dolgozik. Bár az 1990-es évek elején Andrew Abbott azt írta, hogy „a történelem és a szociológia szintézise [...] még nem érkezett el” (Abbot 1991: 201), ettől kezdve „a történeti szociológia egy posztdiszciplináris szakaszba lépett, amely nem kizárólagosan a történelem, vagy a szociológia által uralt, hanem mindkettő elemei

befolyásolják, és egy szélesebb és multidiszciplinárisabb terület kontextusában helyezkedik el" (Delanty és Isin 2003: 5). Charles Tilly szociológus különösen lelkesedett a történelem és a szociológia metszéspontjáért. Mint írta: „sok történész [...] a társadalomtudományok árnyékában dolgozva felfedezte [...], hogy a statisztikai elemzések önmagukban szinte soha nem vezetnek egyértelmű következtetésekhez; hogy a társadalomtudományi eljárások hatékony alkalmazása általában több, nem kevesebb explicit érvelést igényel, mint az átlagos történeti beszámoló; és hogy összességében a létező társadalomtudományi megközelítések sokkal jobban működnek a felszínes magyarázatok diszkreditálásában és a magyarázandó dolgok pontosításában, mint az olyan magyarázatok létrehozásában, amelyeket a történészek valószínűleg megfelelőnek találnak" (Tilly 1984: 375). A huszadik század utolsó évtizedeiben a történettudomány és a társadalomtudományok viszonya ismét meglazult, amint a struktúrák kutatásának helyére a történeti érdeklődés középpontjába egyre inkább a cselekvések, a tapasztalat, a múlt szubjektív dimenziója került. Ezzel párhuzamosan a kutatás léptéke és módja is megváltozott: a makroszint helyett a mikroléptékű kutatás vált vonzóvá, az elméleti-analitikus megközelítés helyébe a narratívák tanulmányozása, a valóság társas felépítésének vizsgálata lépett. Mindez nem jelentette ugyan a történettudomány elmélettelenné válását, de – ahogyan Kocka a 2010-es évek elején, egy újabb összegző tanulmányban fogalmazott – „sokkal gyakoribbá és vonzóbbá vált a tapasztalatok és várakozások, a beállítódások, az eszmék és a diskurzusok, a cselekvések és a reakciók tanulmányozása anélkül, hogy azok (társadalmi, intézményi, strukturális) feltételeit, következményeit és kontextusát is vizsgálat tárgyává tették volna" (Kocka 2011: 91). A két diszciplína huszadik század végén tapasztalható eltávolodását Kocka szerint az új évezredben ismét több újfajta együttműködési lehetőség váltja fel. Szekciónk célja éppen lehetséges együttműködési utak és módok feltérképezése és annak bemutatása, hogy hogyan járulhat hozzá a szociológia a történettudományi kutatásokhoz ma. A szekcióba olyan előadásokat várunk, amelyek olyan történeti témájú és forrásbázisú empirikus kutatásokról számolnak be, amelyek sikerrel és haszonnal alkalmaznak szociológiai elméleteket, fogalmakat vagy módszereket. Célunk kettős: egyfelől kíváncsiak vagyunk arra, hogy miképpen termékenyítheti meg ismét a szociológiai gondolkodásmód a történettudományi kutatásokat, másrészt meg szeretnénk mutatni, hogy a történeti események vizsgálatának és a történeti tudatosságnak milyen társadalmi hatása van, illetve milyen relevanciája lehet és van korunk társadalmának, társadalmi válságainak vizsgálatában.

Előadásokhoz felkért hozzászóló*: Barna Ildikó*

4. A szociológia kudarca és a társadalomelméleti válságdiagnózisok a 20. század első felében

Szekcióelnök neve: Zombory Máté

Szekció témája: A két világháború és a Nagy Gazdasági Világválság időszakának jellegzetes kisérőjelensége az általános válságtudat volt, amely a szaktudományokat is magában foglaló tágabb intellektuális mezőt általában véve jellemezte. Az ekkor született válságdiagnózisok az akut tünetekre, amelyekkel a 19. századi laissez-faire kapitalizmus haldoklása és a liberális hegemónia megrendülése járt, történeti és társadalomelméleti válaszokat igyekeztek adni. E tünetek közül a kortársak számára az egyik legszembetűnőbb a fasizmus térnyerése volt, amely a történelem legnagyobb háborús konfliktusában kulminált. A társadalomtudományi diszciplína képtelennek bizonyult a válsággal, és annak legkirívóbb tünetével, a fasizmussal való szembenézésre. A Frankfurti Iskola kivétel volt, ami erősítette ezt a szabályt. A két világháború között egyetlen szociológia sem ragadta meg elméletileg a fasizmust a maga teljességében vagy nyújtott programot a leküzdésére – állapította meg az 1992-ben megjelent Sociology Responds to Fascism c. kötet szerkesztője (Turner and Käsler 1992). A magyar esettanulmány szerzőjeként Némedi Dénes a szociológiaelmélet fasizmussal szembeni kudarcából indult ki, amit egyenesen úgy értékelt, hogy a diszciplína képtelen volt megfelelni az önmaga támasztotta követelményeknek (Némedi 1992).

Következik-e mindebből, hogy a szociológiai tudás, azaz a tágan értett társadalomelmélet általában véve képtelen volt mit kezdeni a válsággal? Bár létezett intézményesült szociológiai diszciplína, annak határai a maihoz képest elmosódottabbak és vitatottabban voltak. Kérdéses, hogy hol húzódnak a szociológia határai? A korszak fasizmusértelmezéseinek fontos forrásvidéke a (tömeg)pszichológia volt, ahogy Hannah Arendt sem fér bele a mai szociológiai kánonba. Vagy hol húzódtak a „magyar szociológia" határai? A magyarországi intézményes szociológiából nem csak Bibó István szorul ki, hanem Polányi Károly is, holott mindketten adtak társadalomelméleti magyarázatot a fasizmusra.

A diszciplínára vonatkozó kérdésfelvetés nem csak azért nem tűnik helyénvalónak, mert a fasizmussal foglalkozó elméletalkotókat elsősorban nem a tudományterületi határok érdekelték, hanem azért sem, mert voltaképpeni szociológiai paradigmáról a korszakban nem igazán beszélhetünk. Bár Talcott Parsons szociológiai szintézise 1937-ben jelent meg (Parsons 1937), tudománytörténeti jelentőségre csak az 1949-es második kiadás tett szert (Gerhardt 2002). A politikatudománytól és a közgazdaságtantól elhatárolt egységes és legitim társadalomtudomány kialakításának ára a történeti szemlélet és a politikai elkötelezettség kiiktatása volt. E

szociológiai kánonképzés a huszadik század közepén vajon meghatározza-e azt, hogy ma mit tudunk kezdeni a válsággal?

Ha a kanonizált szociológia kudarcot vallott is a válságkorszakon túlmutató tudások, perspektívák és gyakorlatok kimunkálásában, vajon áll-e mindez a tágabban értett társadalomelméleti tudásokra is? A szekció kérdésfelvetése, hogy milyen válságdiagnózisok születtek a ma érvényesnek tekintett a szociológiai kánon kialakulásának pillanatában. Ha nem a mai szociológia-eszmény felől olvassuk vissza a korabeli társadalomelméleteket, feltárulnak azok a korabeli „aktualitások", amelyeket az időtálló érvényességben érdekelt kánonképzés lenyesett. Fontos: nem „multi-" „inter-" „trans" „uni" stb-diszciplináris perspektívákat keresünk. Általában véve bármely mai tudományterületről várunk hozzájárulásokat, amelyek azt vizsgálják az adott történeti kontextusban, hogy milyen rendelkezésre álló társadalomelméleti erőforrásokat mozgósítottak a kortársak a válság megértéséhez. A szekcióban arra keressük a választ, hogy a korabeli tág értelemben vett nemzetközi tudásmező különféle szereplői milyen társadalomelméleti diagnózisokat fogalmaztak meg egymáshoz képest a válsággal kapcsolatban, és ebben milyen paradigmatikus alapokra építettek – függetlenül attól, hogy ezeket az alapokat ma különböző diszciplínák sajátítják ki. Olyan hozzájárulásokat várunk, amelyek

- kanonizált szociológiai szerzőket gondolnak újra abból a szempontból, hogy mennyire (nem) voltak képesek válaszolni koruk kihívásaira
- a szociológiai kánonon kívül rekedt álláspontokat, életműveket rekonstruálnak
- a paradigmatikus diskurzusokat, értelmezési kulcsfogalmakat térképezik fel a válságmagyarázatokban, mint pl. civilizáció, kapitalizmus, tömeg, imperializmus, személyiségtípus, totalitarizmus, (anti)fasizmus, érték, felvilágosodás, stb.
- a fasizmus kihívásával való szembenézés különféle elméleti kísérleteit vizsgálják
- mennyiben szolgálhatnak inspirációul a korabeli válságdiagnózisok a jelenkorunk kihívásainak megértéséhez – és mennyiben nem.

Ezek megvitatása során arra fogjuk keresni a választ, hogy milyen történeti fejleményeket problematizáltak az egyes szerzők, ehhez milyen explicit vagy hallgatólagos tudásokra hagyatkoznak, mennyiben vitatkoznak vagy „beszélnek el" egymástól. Kísérletet teszünk a korabeli társadalomelméleti problématérkép felrajzolására. E „szinkron és nem-diszciplináris szociológiatörténetnek" nem egyszerűen az a célja, hogy megítélje a korabeli társadalomelméleti tudások jelentőségét az akkori válsággal való megbirkózásban, hanem

kifejezetten az is, hogy az akkor és a mostani válsághelyzet hasonlóságaiból kiindulva (Rayner et. al. 2020) reflektáljon a mai kihívások megragadásához rendelkezésre álló elméleti erőforrásokra.

5. Gondoskodási válság Magyarországon: kihívások és válaszok

Szekcióelnök neve: Szőke Alexandra, Keller Judit, Geambasu Réka

Szekció témája: Nemzetközi viszonylatban és Magyarországon is egyre több szó esik a neoliberális kapitalizmus elmélyüléséhez köthető gondoskodási válságról (Fraser 2016), amely tovább erősítette a meglévő nemi, osztály-, etnikai és globális egyenlőtlenségeket. Míg a kapitalista termelés számára nélkülözhetetlenné vált az életerős, képzett munkaerő, a társadalmi reprodukcióhoz kapcsolódó gondoskodási munkák drasztikusan devalválódtak. A jóléti államok visszaszorulásával, vagyis az állam jóléti szolgáltatások, intézmények és szociális ellátások biztosításából történő kivonulásával párhuzamosan három folyamat jelenik meg a közszolgáltatás-szervezésben. Egyrészt egyre nagyobb hangsúlyt kap az egyéni felelősség az életutak megvalósításában, amelyet aktiváló szociálpolitikai eszközökkel, pl. közmunka programokkal, igyekeznek a döntéshozók elősegíteni. Az állami politikákat jól kiegészítik és nyomatékosítják azok az ideológiák, köztük az individualizmus, a normatív családközpontúság vagy az intenzív szülőség, amelyek az egyénre, családra, szülőkre hárítják a gyerek vagy családtagok boldogulásának felelősségét. Másrészt az állami jóléti szolgáltatások beszűkülése a magánszolgáltatók megerősödését, korábbi közszolgáltatások privatizációját eredményezi, amiben a magánszereplőkön kívül az egyházak is fontos szerepet töltenek be. A közszolgáltatásokból való állami kivonulás harmadik folyamata a szelektív decentralizáció, amelynek során a központi állam adekvát források nélkül, a helyi szintnek delegálja azokat a jóléti feladatokat, amelyek a hátrányos helyzetű társadalmi csoportok ellátását hivatottak biztosítani. A 2008-as válságot követően Európa-szerte tovább erősödtek az aktiváló szociálpolitikai eszközök, a megszorító intézkedések következtében a szociális ellátások jelentősen leszűkültek, miközben egyes országokban az oktatási, egészségügyi és szociális szektorban nőtt a magánfenntartók „piaci részesedése”, és a szelektív decentralizáció eredményeként a helyi szint jóléti feladatellátási kötelezettségei. A koronavírus megjelenése és az azt követő különböző nemzeti válaszok még inkább felerősítették és még látványosabbá tették ezeket a folyamatokat. Bár hazai viszonylatban is sok szó esett már a gondoskodási válság egyes aspektusairól és következményeiről, a szekció célja, hogy ezeket szisztematikusan tárgyalja és értelmezze. A szekció fő célkitűzése, hogy számba vegye azokat a kihívásokat és válaszokat, melyek a fenti folyamatok következtében tovább mélyítették a gondoskodási válságot hazánkban. Ehhez várjuk olyan előadók jelentkezését, akik a jóléti állam visszaszorulásával és a gondoskodási válság elmélyülésével kapcsolatos kihívásokat és válaszokat különböző szinteken (egyéni, intézmények, közpolitika) tárgyalják vagy annak

térbeli dimenziójára reflektálnak. Különösen érdekesnek tartjuk a közpolitikai és intézményi változások mellett, az azokkal párhuzamosan megjelenő normatív változásokat, melyek szintén jelentős hatással vannak arra, milyen kihívásokat és megoldások körvonalazódnak: pl. intenzív gyereknevelés elterjedése, kockázat kultúrájának elterjedése, a medikalizáció eluralkodása, generációk közötti viszony megváltozása, időskor társadalmi leértékelődése. A szekció elsősorban (de nem kizárólag) a következő kérdésekre fókuszáló előadások jelentkezését várja: 1. Milyen kihívásokat jelent és milyen egyéni megoldások születnek az állami intézmények hiányosságaira, minőségbeli romlására a gyerekgondozás, oktatás, idősgondozás, gyermekvédelem, egészségügy terén? 2. Mely új szereplők megjelenése figyelhető meg a hazai gondozási piacon? Ezek az új fenntartók (egyházi, privát, NGO) milyen szerepet töltenek be az állam által biztosított ellátások és a háztartáson belüli gondoskodási tevékenységek mellett? 3. Milyen térbeli és társadalmi hatásai vannak a gondoskodási válsághoz kapcsolódó közpolitikai válaszoknak? 4. Hogyan kapcsolódnak össze az egyéni, mikroszintű tapasztalatok és megoldások a nagyobb közpolitikai folyamatokkal? 5. Milyen kihívásokat jelentenek az egyes intézményekben dolgozó (egészségügyi, oktatási, gondozási, gyermekvédelmi stb.) szakemberek számára ezek a folyamatok? Hogyan befolyásolják az egyes szakmák alakulását? 6. Hogyan hatnak a szülői normák változásai és a fenti folyamatokra adott szülői válaszok az egyes intézményekben dolgozó szakemberekre, illetve az intézmények alakulására? 7. Milyen szerepet tud a szociológia ezek értelmezésében betölteni? Hogyan lehet ezeket az egyes szakágazatokba (oktatás, egészségügy, gyerekgondozás, idősgondozás) és azok érdekérvényesítésébe becsatornázni?

Előadásokhoz felkért hozzászóló*: Szőke Alexandra, Keller Judit, Geambasu Réka*

6. Ifjúságszociológia

Szekció témája: Feltöltés alatt

Szekcióelnök neve: Szabó Andrea, Székely Levente

Előadásokhoz felkért hozzászóló:

7. Kapcsolathálózatok változása, a kapcsolathálózati jellemzők relevanciája a COVID-járvány idején

Szekcióelnök neve: Albert Fruzsina, Dávid Beáta

Szekció témája: Kapcsolathálózatok változása, a kapcsolathálózati jellemzők relevanciája a COVID-járvány idején Sokan (pl. Clair et al. 2021) felhívták már a figyelmet a világjárvány illetve a megfékezésére tett intézkedések lehetséges negatív hatásaira: a gazdasági életre, a munkaerőpiacra, ezáltal az anyagi helyzetre, a mindennapok szervezésére, a testi és lelki egészségre és így az emberek anyagi helyzetére, illetve a társas kapcsolatok alakulására is. A koronavírus terjedésének csökkentését célzó lezárások, karantén-időszakok, illetve távolságtartást előíró rendelkezések a mindennapi emberi kapcsolatok szövetére is jelentős hatással voltak. A koronavírus-járványnak a személyközi kapcsolathálózatokra gyakorolt sokféle hatását világszerte már az első hullám idején elkezdték feltérképezni. A járvány – részben a szükséges kockázatcsökkentő beavatkozások következményeként, részben egyénenként eltérő okokból és mértékben egyéb életesemények, tapasztalatok (saját egészségi állapot megrendülése, hozzátartozók/fontos kapcsolatok elvesztése, a munkahely/lakóhely elvesztése/változása, a gondozási feladatok megnövekedése stb.) – sok esetben kapcsolati krízist is eredményezett, amennyiben a korábbi kapcsolatok nem, vagy csak korlátozottan voltak erőforrásként működtethetők, ugyanakkor a társas támogatásra való igény jelentősen megnövekedett. Az első hullámra vonatkozóan számos tanulmány leírja a kapcsolathálók beszűkülését (pl. Jarvis et al. 2020, Bosetti et al. 2020, Latsuzbaia et al. 2020, Dávid et al. 2021. stb.) a kapcsolatok minőségének változását (pl: Schmid et al. 2021, Balzarini et al. 2020; Biroli et al. 2020). Mindenki korábban elképzelhetetlen, sokszor nehéz élethelyzetben találta magát, aminek kezelésére nem volt ismert stratégia, illetve az időszakos elszigetelődés elviselését az is nehezítette, hogy a lezárások időintervalluma nem volt ismert. 2020 tavasza óta már több járványhullámot átéltünk, ezek szubjektív megélése és objektív kapcsolati következményei is különbözőek az eddigi, főleg kvalitatív adatok alapján. A járvány kitörése után több, mint egy évvel a témában készített folytatott interjúk közül nem egyben elhangzik hasonló állítás: az „emberek nagy többsége számára a nukleáris szintű kapcsolódások minőségére kerül a nagyobb hangsúly és ezektől távolodva inkább elengedőbbekké, felületesebbekké kezdenek válni a kapcsolatok”. A beszűkült kapcsolattartási/kapcsolatteremtési lehetőségek számos, korábban akár csak burkoltan jelenlevő konfliktust kiélezhettek, ami a kapcsolatok bomlásához is vezetett. A kapcsolatokat megzavaró, akár szakítópróbát is jelentő tényezőként megjelent az oltási hajlandóság kérdése, a járványkezelés módjaihoz való hozzáállás egyéni különbségei. A

családtagokkal való kényszerű összezártság pozitív hatásai, a társadalmi szolidaritás megnyilvánulásai mellett sokak esetében a járványhelyzet az elmagányosodás, kapcsolatvesztés tapasztalatát hozta. Az eddigi empirikus vizsgálatok szerint ez a hatás különösképp érintette a fiatal, illetve idős lakossági csoportokat (Eurofound, 2020). 2021 decemberében reprezentatív mintán gyűjtött adataink szerint a megkérdezett felnőttek 40 százaléka legalábbis részben magányosnak érzi magát, márpedig a magány sérülékennyé teszi az embert és negatív hatással van mind a fizikai, mind a lelki egészségre (Diener 2000). Az összezártság következtében a családi kapcsolatok funkciója és annak minősége is sok esetben átalakult, de ez az átalakulás más kapcsolattípusok esetében (barátok, lazább ismeretségek) is megfigyelhető. Fontos kérdésként merül fel az is, hogy a tapasztalható változások mennyire/kik körében leszenek maradandók. Szekciónkban a fenti változás különféle aspektusaival foglalkozó, mind kvalitatív mind kvantitatív módszereket alkalmazó kutatások bemutatkozását várjuk. A konferencia címére rímelve az előadások tartalmazzanak az adatokon túlmutató javaslatokat, társadalmi szempontból releváns feltevéseket.

***Előadásokhoz felkért hozzászóló**: Albert Fruzsina, Dávid Beáta és Huszti Éva*

8. Kit érdekel még a vidékszociológia? Megközelítések, módszerek, fogalmak

Szekcióelnök neve: Kovács Katalin

Szekció témája: A szekció egyfelől a vidékszociológia mint diszciplína látásmódját, módszereit és megközelítési módjait teszi (ön)vizsgálat tárgyává: milyen sajátos perspektívát tud szociológiai szakdiszciplínaként nyújtani a vidék(iség) kihívásainak, problémáinak megismeréséhez és milyen társdiszciplínák (antropológia, társadalomnéprajz, közgazdaságtan, regionális tudomány és földrajztudomány) gazdagíthatják a vidékszociológiát. Kérdés továbbá, hogy miben áll a vidékszociológia sajátossága, és mit várhatunk e szaktudománytól napjainkban, amikor a gyors társadalmi, kulturális, technológiai változások és a természeti kihívások nemcsak a vidéki életet átalakítják át, hanem a mindennapokat is. A vidéki társadalom megértésének igénye felerősödni látszik a vidéken és a nagyvárosokban élők átlagos politikai állásfoglalása közötti szignifikáns eltérés okán. Kérdés, hogy vajon a fokozódó politikai és ezzel párhuzamos médiaérdeklődés milyen hatással lehet a szaktudományra, mennyire kerülnek a vidéki társadalmat érintő kérdések a szociológiai vizsgálódások homlokterébe, milyen új kérdések és megközelítések jelennek meg, és milyen válaszokat tud adni a hazai vidékszociológia a vidéki társadalom jelenkori sajátosságaira? Az elmúlt évtizedekben a vidékszociológia módszertana és fogalmi eszköztára is gazdagodott az interdiszciplináris hatások következtében: ezek érintették a vizsgálódás léptékeit, az elméleti kereteket, valamint a legfontosabb fogalmakat és a vidékszociológia szemléletét. Ma már a város(iság) és vidék(iség) kontinuitása, skálaszerűsége (Boyle–Halfacree 1998) illetve a vidék és a vidékiség konstruktivista felfogása (Bell 2006; Halfacree 2006, 2007; Short 2006) és funkcionális sokszínűsége (Marsden 1999; Csurgó 2013; Csurgó–Megyesi 2015) alapvetően formálja a vidékkutatók szemléletét, csakúgy, mint a relacionalitás (Cloke–Little 2005), a vidéki terek és a vidéki térben zajló mozgások, változások kutatásában (Cloke–Marsden–Mooney 2006, Carolan, Stuart 2016). A hazai társadalomtudományokban a vidéki társadalmat érintő kérdésekkel (Kovách 2012), problémákkal foglalkozó kutatásokban a klasszikus témák mellett, mint a szegénység, migráció (Váradi 2020), a mezőgazdasági struktúrák (Kovács 2016), a foglalkoztatási kérdések (Koós, Zsibók 2021) megjelennek az újabb témák, mint például a következők: a vidéki imázs és identitás (Csurgó 2013, 2014, Csurgó, Megyesi 2016), a vidéki térségek differenciálódása és az egyes típusok, átmeneti terek sajátosságai (Koós, Kovács 2018, Vigvári 2016), a különféle (im)mobilitási mintázatok a vidéki terekben és ezek hatásai e terek fejlődési lehetőségeire, funkcióváltásaira (Németh 2020), a klímaváltozás kihívásai, a fenntarthatóság kérdései és demográfiai hatásai (Király et al. 2017),

 válság és regeneráció; a válságmenedzsment sajátos vidéki formái (például a mezőgazdasági közfoglalkoztatás, Koós 2016, Kovai, Vigvári 2020), kooperációs formák és azok társadalmi hatása (Hamza et al. 2018, Kiss, Rácz 2019). A szekció célja kettős: egyrészt a szaktudomány helyének és szerepének át- avagy újragondolására ösztönöz, ami azonban túlmutat a tudományos mezőn, mivel a globális, makroszintű társadalmi-gazdasági folyamatok, a klímaváltozással kapcsolatos kihívások helyi hatásaira irányítja figyelmet. Másrészt a szekció, párbeszédet kezdeményezve a társdiszciplínákkal, olyan probléma-érzékeny előadásokat is vár, amelyek a vidékszociológia fogalmait, megközelítésmódjait árnyalják egy-egy diszciplináris nézőpontból vagy empirikus kutatási eredményekkel.

Előadásokhoz felkért* hozzászóló: Csurgó Bernadett, Hamza Eszter, Király Gábor, Kiss Márta, Koós Bálint, Kovai Cecília, Kovács Katalin, Megyesi Boldizsár, Németh Krisztina, Rácz Katalin, Váradi Monika Mária, Vigvári András*

9. Miért és milyen vallásszociológia?

Szekcióelnök neve: Máté-Tóth András, Rosta Gergely

Szekció témája: A vallásszociológia nem csak egyidős a szociológia klasszikusaival, hanem legalábbis Durkheim és Weber esetében a szociológiai diszciplína megalapozásában az egyik legjelentősebb tudományterületként tekinthetünk rá. Egy évszázaddal a weberi és durkheimi alapművek után a vallásszociológia állapotáról és társadalmi relevanciájáról gondolkodni nem csak azért szükséges, mert a vallásszociológia Magyarországon alig rendelkezik az akadémiai és egyetemi struktúrákba beágyazott intézményi hálózattal, hanem azért is, mert a társadalmi és politikai kommunikációban a vallási tematika erőteljesen jelen van, és e jelenlét adekvát elemzésére szükség van. A vallásszociológiai diszciplína helyéről és jelentőségéről Robert Wuthnow (Princeton University) az Amerikai Vallásszociológiai Társaság (ASR) 2014-ben San Franciscóban tartott konferenciáján egy panelbeszélgetésben fejtette ki gondolatait, melyeket azután tanulmány formájában is publikált (Wuthnow 2014). Ebben rámutatott azokra a kortárs társadalmi tendenciákra, melyek kifejezetten a vallásszociológia klasszikusai által kidolgozott elméletek és módszertani alapvetések mentén tárgyalandók. Hangsúlyozta a szociológián belül az alterület-specifikus koncepciók fontosságát, melyek nem csupán a vallásszociológia számára lehetnek meghatározóak, de az egyetemes szociológia elméleteivel is interakcióra léphetnek, módosító hatással lehetnek rájuk. Számos példát sorol arra vonatkozóan, hogyan alapoztak vallásszociológiai koncepciók más szociológiai elméletekre, vagy éppen hogyan kényszerítették ki az általános elméletek pontosítását. A vallásszociológia értelméről, hasznáról, fejlődéséről, elméleti innovációiról Tomka Miklós, a diszciplína magyarországi doyenje többször is közölt tanulmányt. Ezek közül is kiemelendő a vallásszociológia új útjaival foglalkozó cikke (Tomka 1996), valamint angol nyelven megjelent utolsó monográfiája, melynek nyitó fejezetét annak az állításnak az alátámasztására szánta, hogy religion matters, s fontos megfigyeléseket tett benne, amelyek kiemelten a kelet-közép-európai kultúrrégióra érvényesek (Tomka 2011). A TK 2022-es konferencia-felhívásához kapcsolódva Magyar Szociológiai Társaság Tomka Miklós Vallásszociológiai Szakosztálya által tervezett szekció az idézett irodalmi forrásokkal összefüggésben az alábbi és ezekhez hasonló kérdésekhez kapcsolódóan vár előadásokat: • Szükség van-e vallásszociológiára a mai Magyarországon, s ha igen, milyen vallásszociológiára van szükség? • Vannak-e régióspecifikus koncepciók a vallással, vallásossággal kapcsolatban? Ezek miként kapcsolódnak a vallásszociológia és az egyetemes szociológia elméleteihez? • Miért és kinek lehet érdekes a vallási szituáció Magyarországon és Közép- és Kelet-Európában? • Milyen

források állnak rendelkezésre a vallás, a vallásosság és az egyházak vizsgálata tekintetében Magyarországon és Közép- és Kelet -Európában. • A vallási növekedés vagy csökkenés jellemzi-e inkább régiónkat?

Előadásokhoz felkért hozzászóló: *Hegedűs Rita, Révay Edit, Máté-Tóth András, Rosta Gergely, Heidl Sára*

10. Osztály/szerkezet: mit tudunk a magyar társadalom osztályszerkezetéről?

Szekcióelnök neve: Éber Márk Áron, Huszár Ákos

Szekció témája: A szekcióban arra a kérdése keressük a választ, hogy az osztályelméleti hagyomány mennyiben járulhat hozzá mai társadalmak működésének feltárásához és különböző társadalmi jelenségek magyarázatához. Ez a kérdésfeltevés különösen releváns annak tükrében, hogy miközben Magyarországon – más országokhoz hasonlóan – az 1980-as évek óta növekednek a jövedelmi, illetve vagyoni egyenlőtlenségek, addig ebben az időszakban osztály fogalma gyakorlatilag kikopott a társadalomtudományos vizsgálódások szótárából. Időszerű tehát a kérdés: osztálytársadalom-e a magyar társadalom? Ha igen, milyen tekintetben és milyen mértékben az? Vajon a 2008-as világválságot, valamint a 2010-es politikai fordulatot követő (bő) egy évtized inkább megerősítette vagy ellenkezőleg, inkább meggyengítette a magyar társadalom osztályszerű szerveződését? És milyen új folyamatok indultak be a pandémia okozta válság következtében? Milyen tekintetben ad meggyőző magyarázatot a társadalmi jelenségekre az osztályalapú, az osztályszerkezetből kiinduló szociológiai magyarázat? A szekcióba az osztályszerkezet-kutatás újabb eredményei mellett olyan előadásokat várunk, amelyek a magyar társadalom osztálydinamikáinak, osztályosodásának, osztályszerkezetté kristályosodásának kérdéseit vizsgálják. A szekció fő kérdései: Vannak-e osztálykontúrjai a 2010 előtti, illetve utáni szociál-, illetve társadalompolitikának? A jövedelem- és a bérpolitika, az adózás, a lakhatás, a gyermekvállalás és a család politikái, az önkormányzati, illetve az állami újraelosztás, az Európai Unió biztosította támogatások elosztása értelmezhetők-e az osztálystruktúra-építő politikákként? A hazai, illetve a nemzetközi tőke állami szabályozása értelmezhető-e tőkés osztály különböző frakcióit építő politikaként? Hogyan alakul a munkavállalók, bérmunkások helyzete Magyarországon? A bérmunka szabályozása, a formális és az informális munka valóságos összekapcsolódása, a munka törvénykönyvének 2018-as ismételt átírása, valamint a szakszervezetek szabályozása értelmezhető-e osztálypolitikaiként? Milyen szerepet töltenek be a reproduktív munkákat szabályozó állami politikák az osztályviszonyok mögötti nemi struktúrák alakításában? Mit tudunk a hazai középosztály(ok)ról? Hogyan alakulnak az osztályok közötti viszonyok és milyen nemzetközi és hazai politikai-gazdasági tényezők befolyásolják ezeket? Akar-e, tud-e és ha igen, mit tud mondani a mai magyar szociológia az osztályviszonyok kérdéséről? Miként képes (vagy nem képes) e területen betölteni a társadalom önismereti, önértelmezési igényének kielégítéséhez kapcsolódó közfeladatát? Miként lehetséges e kérdéseket a szociológiai oktatáson belül és a szélesebb nyilvánosságot is elérve a szakma képviselői által felvetni? A

szekcióba egyaránt várjuk a marxi, illetve a weberi osztályelemzési hagyományhoz kapcsolódó előadásokat, mint ahogyan nyitottak vagyunk a bourdieu-i szociológia elemzési apparátusát **alkalmazó elemzések előtt is. Az osztályok szétbomlása, illetve szétforgácsolódása, az** osztályszerkezet eltűnése, "az osztály halála" mellett érvelő előadások szintén hozzájárulhatnak ahhoz, hogy a szekcióban folyó szakmai párbeszéd eredményeként pontosítsuk tudásunkat arról, hogy a magyar társadalom mely metszetei mutatnak inkább az osztályosodás és melyek inkább az osztálytalanodás felé. A szekcióban egyaránt örömmel várunk olyan előadásokat, amelyek számszerűsített adatok elemzésén alapuló kvantitatív-empirikus vizsgálatok eredményeiről számolnak be, és olyanokat is, amelyek etnográfiai-antropológiai ihletésű kutatások kvalitatív-empirikus eredményeit osztják meg, ha ezzel hozzájárulnak a magyar társadalom osztálydinamikáinak, illetve osztályszerkezetének jobb megismeréséhez. A szekció nyitott továbbá fogalmi és szemléleti kérdések megválaszolását célzó, elméleti és módszertani dilemmák eldöntése mellett érvelő előadások előtt is, ha azok végeredményben a magyar társadalom osztálydinamikáinak, illetve osztályszerkezetének jobb megértését és magyarázatát célozzák.

Előadásokhoz felkért hozzászóló: *Éber Márk Áron, Huszár Ákos*

11. Politika válságos évtizedekben

Szekcióelnök neve: Susánszky Pál

Szekció témája: Politika válságos évtizedekben téma: politikai szociológia nyelv: magyar Az elmúlt bő egy évtizedben, a világon szinten mindenhol a rezsimek, politikai rendszerek és pártrendszerek gyökeres átrendeződését figyelhettük meg. Stabilnak vélt pártrendszerek alakultak át radikálisan, stabilnak hitt liberális demokráciák alakultak át illiberális, hibrid, pleszbiciter vagy más a hidegháború vége óta Európára nem jellemző rezsimekké. Megerősödtek a populista pártok és mozgalmak mellett a szélsőséges pártok (pl. AfD Németországban) és mozgalmak is, továbbá új lokális és globális mozgalmak jelentek meg. A politikai polarizáció jelensége megkerülhetetlenné vált a politikai szociológia számára. Mindez összefügg az elmúlt másfél évtized válságaival. A 2008-as világgazdasági válság hatásai jelentősen hozzájárultak a demokrácia válságához. A 2015-ös menekültválság, majd a 2020-21-es koronavírus járvány pedig jelentősen átalakította a politikai szereplők működését, stratégiáit, az állampolgárok politikához való viszonyát, továbbá a politikai intézményrendszereket. A válságjelenségek minden politikai cselekvő számára új helyzetet és kihívást jelentenek. Egyszerre teremtenek lehetőséget a kormányzó szereplők hatalmának megerősítésére, ugyanakkor hatással vannak az intézményekbe vetett bizalomra és ösztönzőleg hathatnak az új, innovatív politikai részvételi formák megjelenésére, megerősödésére is. A COVID-19 járvány hatására például felértékelődött az online politikai részvételi formák szerepe a tiltakozásokban. A szekció célja, hogy a válságjelenségek és a politikai viselkedés, részvétel változásainak kapcsolatát megvitassa. Így olyan előadásokat várunk, amelyek az egyéni politikai cselekvésekre, a politikai részvételre fókuszálnak, de azokat is, amelyek az állampolgárok politikai attitűdjeit, a makro/társadalmi környezet működését, valamint a szervezetek (pl.: pártok, civil szervezetek, társadalmi mozgalmak) és társadalmi hálózatok szerepét vizsgálják. A fenti témákon túl fontosnak tartjuk, hogy bemutassunk komparatív vizsgálatokat (pl.: időbeli, régiókat, vagy országokat összehasonlító kutatások), empirikus kutatásokat megalapozó elméleti munkákat, valamint egy-egy kutatási terület eredményeit rendszerező és összefoglaló előadásokat is. Ennek megfelelően kiemelten kezeljük és teret adunk az összehasonlító kutatásoknak és, az összehasonlító kutatásokat megalapozó elméleti kereteket és modelleket bemutató előadásoknak. Panelünk célja, hogy bemutassuk a magyarországi politikai szociológiai kutatások lehető legtágabb spektrumát. Olyan előadásokat várunk, amelyek az alábbi témákra empirikus vagy elméleti szempontokból reflektálnak: 1. Politikai részvétel, a politikai viselkedés tendenciái 2. Az állampolgárok és az állam viszonya

3. A környezet változásainak hatása, elsősorban a politikai, diszkurzív vagy kulturális keretfeltételek változásai 4. A politikai szocializáció folyamatai 5. A politikai polarizáció 6. A politikai diskurzusok, a közbeszéd és a média szerepe 7. Érzelmek szerepe a politikai részvételben 8. Politikai mobilizáció, mozgósítás 9. Tüntetési részvétel és társadalmi mozgalmak 10. Civil szervezetek, civil társadalom és a politikai szféra viszonya 11. Komparatív empirikus vizsgálatok 12. Empirikus kutatásokat megalapozó elméleti munkák, modellek

Előadásokhoz felkért hozzászóló: *Szabó Andrea, Susánszky Pál*

12. Reprodukcióval kapcsolatos döntések és pronatalizmus Európában

Szekcióelnök neve: Murinkó Lívia, Szalma Ivett, Takács Judit

Szekció témája: A születések számának növelése az államszocializmus alatt a családpolitikák egyik központi eleme volt Magyarországon és a „keleti blokk" többi országában egyaránt, és a pronatalizmus jelenleg is több kelet-közép-európai társadalomra jellemző. Ez arra vezethető vissza, hogy az 1989-1990-es rendszerváltást követő átmeneti időszakban megkezdődött a korábbi korai és általános gyermekvállalási gyakorlat átalakulása: későbbi életkora tevődött a szülővé válás és jelentősen csökkent a fertilitási ráta. A csökkenő születésszám miatti aggodalom azonban nem jelenti azt, hogy a társadalom minden csoportja esetében egyformán támogatott és elvárt a gyermekvállalás. Az anyaságot szinte kötelező normaként írják elő a nőknek, míg a gondoskodó férfiasság apai megnyilvánulásait kevéssé támogatják. Bizonyos társadalmi csoportokat egyértelműen kizárnak a szülővé válás kötelező normájából, ilyenek lehetnek például az egyedülálló férfiak és nők, valamint az azonos nemű párok. Például az Orbán-kormány 2021-ben életbe léptetett örökbefogadással kapcsolatos intézkedései akadályozzák az azonos nemű párok és az egyedülállók szülővé válását örökbefogadás útján. Ezenkívül Szlovénia kivételével egyetlen kelet-közép-európai országban sem engedélyezik az azonos neműek általi örökbefogadást. Hasonlóan szelektív a magyarországi pronatalizmus a társadalmilag kevésbé elfogadott csoportokkal, mint például a szegénységben élő családokkal és/vagy etnikai kisebbséghez tartozókkal szemben. Szikra (2018) ezt szelektív pronatalizmusnak nevezi, hiszen a gyermekvállalást csak bizonyos társadalmi jellemzőkkel rendelkezők (pl. fehér, középosztálybeli, heteroszexuális, házasságban élő párok) körében szeretné ösztönözni a kormány. Gyakran a tehetősebb középosztálybeli családok a pronatalista családpolitikák haszonélvezői, szemben az alacsony jövedelmű családokkal és/vagy a munkaerőpiacra kevésbé integrált emberekkel, akiket a pronatalista politikák gyakran kirekesztenek, illetve diszkriminálnak. Szekciónkban teret kívánunk adni a pronatalizmus koncepciójával összefüggő kérdéseket tárgyaló előadások széles körének. Ilyen kérdés például, hogy a pronatalista intézkedések mennyiben növelik a társadalmi egyenlőtlenséget a gyermekvállalás ösztönzésnek tekintetében. S vajon létezik-e diszkrimináció azokkal szemben, akik valamilyen okból nem tudnak, vagy nem akarnak gyermeket vállalni? És azokkal szemben, akik tudnak és akarnak gyermeket vállalni, viszont nem tartoznak azon társadalmi csoportokba, akiket a pronatalista politika gyermekvállalásra szeretne ösztönözni? Szintén érdekes kérdés, hogy a pronatalizmus hogyan erősíti a nemek közötti egyenlőtlenségeket azáltal, hogy felerősíti a tradicionális nemi szerepeket, melyek szerint a nők felelősek a gyermekvállalásért és a

gyermeknevelésért, míg a férfiakra a kenyérkereső szerepet osztja. Felvethető például a pronatalizmus és a klímaváltozással kapcsolatos aggodalmak közötti feszültség kérdése is. Vajon a pronatalista szemlélet mennyire egyeztethető össze a klímaváltozás megfékezésével? Szintén aktuális kérdés a migráció és a pronatalizmus kapcsolata. A pronatalista intézkedések meg tudják-e fékezni a népesség csökkenését, vagy szükség van bevándorlókra is? Vajon a pronatalista társadalmak bevándorlásellenesebbek, mint a kevésbé pronatalista társadalmak? Fontos arra is felhívni a figyelmet, hogy bár a pronatalizmus egy régóta létező és széles körben használt koncepció, kevés elemzés tematizálja a fogalom lehetséges dimenzióit, az eszmetörténeti és filozófiai összefüggéseit, és nincsenek kialakult standard mérőeszközök, melyekkel a pronatalizmus különböző dimenzióit empirikusan mérni lehetne. Így ebben a szekcióan szívesen látjuk azokat az előadásokat is, amelyek a pronatalizmus fogalmi meghatározására és empirikus mérési lehetőségeire fókuszálnak.

A szekció az MTA TK Lendület Reprodukciós Döntéseket Vizsgáló Kutatócsoport szervezésében valósul meg,

Előadásokhoz felkért hozzászóló: *Murinkó Lívia, Szalma Ivett, Takács Judit*

13. Társadalmi innovációs ökoszisztémák: a szociológiai képzések és kutatások szerepe

Szekcióelnök neve: Czibere Ibolya, Füzér Katalin, Szabó-Tóth Kinga

Szekció témája: A társadalmi innovációk jelentőségének növekedése jellemzően akkor figyelhető meg, amikor kezelhetetlenül sok, vagy sokakat érintő olyan társadalmi probléma halmozódik fel, amelyre a hagyományos módszerek és az ezek megoldását szolgáló intézményrendszer nem tud hatékonyan reagálni (Moulaert et al. 2013). A társadalmi innovációk iránti növekvő érdeklődés jól tükrözi a kialakult intézményrendszer kudarcait, amely nem képes a gazdasági fenntarthatóság és a minimális jólét biztosítására a társadalom minden résztvevője számára. A társadalmi innováció ebben az értelemben egyfajta modernkori, a nem megfelelő társadalmi berendezkedésekre adott válasz, amely felhívja a figyelmet a strukturális hiányosságokra és a marginalizálódott társadalmi csoportok problémáira. Egyaránt reflexió a kapitalista piaci rendszer és a jólétet nem minden esetben biztosító állam elmaradásaira is (Nicholls – Ziegler 2017). A társadalmi innovációk céljuk szerint életminőséget, foglalkoztatottsági szintet, közbiztonságot, önbecsülést növelő kezdeményezések (Benedek et al. 2015). Létrehozói többnyire a helyi és az állami kormányzat képviselői, K+F tevékenységgel foglalkozó szervezetek, az üzleti szektor vagy vállalkozások emberei, civil szervezetek és háztartások (Benedek et al. 2015). A körülöttük zajló diskurzusok alapján a kormányzati, a vállalkozói és az akadémia rendszerekben egyaránt jelen vannak (Illie-During é.n.). A társadalmi kihívásokat középpontba állító megközelítések a problémák innovatív megoldásaiként értelmezik a társadalmi innovációt, amelynek fókuszában a társadalmi vállalkozások és az innovációk közötti kapcsolatok, valamint az ilyen szervezeti formában történő megjelenésük áll.

A társadalmi innovációk legjellemzőbb módon a regionális szinten keletkeznek, hiszen a regionális szint, az innovációs potenciál és a területi sajátosságok között szoros összefüggés van (Varga 2019). A társadalmi innovációk kiváló megoldási alternatívát nyújthatnak a leszakadó térségek felzárkóztatására is. Keletkezésüknek, dinamikus terjedésüknek meghatározó színterei a városok, „…a világ innovációs inkubátorai – a kritikus tömeg, a sokszínűség és a gazdag interakciók megteremtői” (Savitch – Kantor 2002: 3). A városok innovativitása nem csupán a technológiai adottságokból, felkészültségből fakad, ennél jóval összetettebb. A hangsúly az együttműködésekben rejlő lehetőségek maximális kihasználásán van. Egy ilyen kooperációban mindenki a saját tudását osztja meg, sokszorozva az együttműködés kollektív tudását, dinamikussá téve a közösségi tanulás folyamatát. Az ilyen típusú tudásátadáshoz kiváló fizikai környezetet jelentenek a városok a maguk demográfiai,

szervezeti sokszínűségével. Nem utolsósorban, a városok képesek biztosítani az innovációhoz szükséges intézményi, szervezeti, intellektuális és gazdasági hátteret (Bradford 2003).

Az innováció legújabb megközelítése Caraça et al. (2008) többcsatornás interaktív tanulási modellje, amely az innovációs ökoszisztémában megjelenő szereplők együttműködésének, egymásra való reflektálásának, kapcsolódásának és sokszínűségének fontosságát hangsúlyozza, elsősorban az innovációs tevékenység típusára, tevékenységeire, az innováció forrására, valamint a szereplőire fókuszálva. Mivel egy-egy ötlet kidolgozásához sokféle tudásra van szükség, az innováció ritkán eredeztethető csupán egy mikroközösség tudásbankjából (Havas 2016). Az innováció evolúciós megközelítése szerint alapvető fontosságú, hogy az adott közösség hogyan tudja felhasználni a rendelkezésre álló tudást, milyenek a tanulási képességei. Ebben az értelemben az ökoszisztémát vizsgálva a társadalmi innováció létrehozásának lehetőségét három társadalmi erő, a szabályokat diktáló intézményrendszer, a hálózatok, valamint a kognitív képességek határozzák meg (Molnár- Havas 2019). Az említett társadalmi erők által generált társadalmi innovációk képesek enyhíteni a problémákat, de vélhetően új társadalmi problémákat is generálnak azáltal, hogy bizonyos társadalmi csoportokat kiszorítanak az előnyök haszonélvezői közül.

A szociológia módszereinek alkalmazása, értelmezési kereteinek használata és a szociológia oktatásának gyakorlata számos ponton kapcsolódik a társadalmi innovációs folyamatokhoz. A társadalmi problémák azonosítása, a releváns trendek elemzése, az újszerű megoldások széles szereplői kör közreműködésével történő kialakítása (az ötleteléstől a policy- és stratégia-alkotásig) a diszciplína művelői számára mindennapos kihívások. A társadalmi innováció ökoszisztémájához a szakemberek képzése révén is hozzájárulnak azok a műhelyek, ahol a szociológiai kutatások és az oktatás összefonódik. A szekcióban bemutatott társadalmi innovációs kontextusok, szereplői körök, kompetenciák és gyakorlatok körülírják a szociológia szerepét az egyetemi/akadémiai alapú társadalmi innovációs ökoszisztémában.

A szekcióban az alábbi kutatási kérdéseket tárgyaló előadásokat és tanulmányokat várunk:

- a felsőoktatási szereplők jelenlétének értelmezése a társadalmi innovációs ökoszisztémákban, sikeres együttműködések a társtudományok szereplőivel;
- a szociológia oktatásának gyakorlati kapcsolódása a társadalmi innovációs folyamatokhoz, képzések és kutatások;
- a szociológia szerepvállalása a társadalmi problémák innovatív megoldásaiban, innovációs sokszínűség a közösségek szintjén.

14. Város, szociológia

Szekcióelnök neve: Kőszeghy Lea

Szekció témája: Az elmúlt évtizedekben a városoknak egy sor új, területi hatásokkal is járó kihívásra kell reagálnia. Ezek egy része társadalmi-gazdasági változás: a globalizáció, ehhez kapcsolódóan a városok szerepének átértékelődése, változások a termelés folyamatában: az innováció, flexibilitás előtérbe kerülése, és ennek munkaerőpiaci és egyéb, például a városversenyben megjelenő következményei, a nemzetközi migráció növekvő mértéke, a növekvő társadalmi egyenlőtlenségek és polarizáció (Castells 2002, Suvák 2010), a társadalmi mozgalmak növekvő szerepe, a nemzetállamok és képviseleti demokrácia válsága, a helyi kormányzás szerepének változása, a hagyományos társadalmi struktúrák átalakulása, nagyobb egyéni szabadság az identitás konstrukciójában, a térhasználattal kapcsolatos igények változásai. A kihívások egy másik része környezeti: a klímaváltozás, és az ezzel összefüggésben a természeti, és épített környezet fenntarthatóságával kapcsolatos, és a klímaváltozás következményeivel összefüggő aggályok (Allmendiger 2009, Yigitcanlar-Teriman 2015). A változások egy további része új technológiák megjelenéséhez kötődik, mindenekelőtt az információ- és közlekedéstechnológia területén (Castells 2002, Albrechts 2006, Suvák 2010).

A városszociológia a modern társadalomtudomány egyik első tudományterülete (Castells 2002), az egyik első szakszociológia, és az empirikus szociológia egyik első fontos módszertani iskolája. A kialakulását a XX. század eleji városokban tapasztalható, gyors urbanizáció-okozta új társadalmi jelenségek megértésének igénye vezette, és erre reflektálnak első nagy témái, így a városok térbeli-társadalmi szerkezete, ezeken belül speciális térszerkezeti elemek, például a slumok vizsgálata, a térbeli-társadalmi szerkezet átalakulása, a társadalmi integrációhoz kapcsolódó kérdések: a társadalmi csoportok közötti kapcsolatok, városi szubkultúrák, a városi életmód vizsgálata. A ’60-as évektől kezdődően új témák kerültek a városszociológia fókuszába: a városi térbeli-társadalmi társadalmi konfliktusok vizsgálata, a térhasználat társadalmi egyenlőtlenségei, és az ezek mögött álló tényezők, a városhoz való jog, a társadalmi mozgalmak, a közösségi javak fogyasztása (pl. lakhatás, közlekedés), a városi környezet szemiotikai vizsgálata, a gazdaság működésének térbeli lenyomatai, különös tekintettel az ingatlanpiac működésének hatásaira, a városi régiók, a városi hatalom, és a várostervezés (Castells 2002, Csanádi et. al. 2009, Gottdiener 2019). Kérdés, hogy ezek a témák mennyire relevánsak a mostani városi kihívások tükrében, milyen új témák relevánsak, vannak-e a városszociológiának új nagy témái?

Emellett, a városokat egy sor más társadalomtudomány is vizsgálja (így a városföldrajz, városgazdaságtan, várostörténet, politikatudomány, antropológia, szociálpszichológia), ami felveti a kérdést, hogy mi az, amit specifikusan a szociológia tud hozzátenni a városok vizsgálatához (specifikus szemléleti keret? témák? módszertan?), és ez hogyan kapcsolódik a társtudományokhoz?

A tervezett szekció két részből áll. Az első rész arra koncentrál, hogy hogyan járul hozzá ma a szociológia a városokban zajló folyamatok, a városi problémák megértéséhez Magyarországon? Melyek a hazai városszociológia jelenleg vizsgált fő témái, és fő kutatási eredményei? Hogyan kapcsolódik a szociológiai tudáskészlet más várossal foglalkozó társadalomtudományokhoz, vannak-e olyan témák, amelyek kapcsán jelentősen eltér az egyes diszciplínák értelmezése? A második részben a szociológiának a várostervezésben játszott szerepét vizsgáljuk: a tervezési folyamat mely pontjain, milyen módon jelenik meg a szociológiai jellegű tudás a kortárs hazai várostervezésben, különös tekintettel az integrált városfejlesztési tervezésre? Milyen hatással van a tervezésre, melyek azok a tényezők, amelyek elősegítik, illetve korlátozzák a szociológiai tudás tervezésbe való beépülését?

15. Violent society – social expressions of violence and its control mechanisms / Erőszakos társadalom – az erőszak társadalmi megjelenései és szabályozó mechanizmusai

Szekcióelnök neve: Vidra Zsuzsanna, Félix Anikó

Szekció témája: Do we live in an increasingly violent society? What are the main forms of violence? How do we react to violence? Can we or do we resist violence? How does the state treat violence? These are some of the questions we can ask when trying to give a sociological account of violence. There are various approaches as to how to define and categorize various violent acts and what can be included in the field of violence. Originally, in sociology and social sciences violence was seen as having two major forms: interpersonal violent crime and inter-state war. Or, in its more expanded meaning, violence could be perpetrated between individuals, by states and through unequal social structures. It is widely accepted now that violence is present in the public as well as the private realms, it is our everyday experience in one form or the other, while their interlinkage is very complex. Today, we talk about war, terrorism, securitization, ethnic cleansing, domestic violence, violent crime, hate crime as appearances of violence. The field of violence also includes how the public norms and discourses shape the meaning and perceptions of violence and what state interventions can be identified. Violence is also understood differently in its limited meaning (physical harm), or expanded meaning (including structural, symbolic, non-physical forms such as racism, exploitation, social exclusion). Violence as a concept had not been a major concern to sociological theory for decades. It had even been marginalized in the postwar era as mainstream theories emphasized that violence would decline with modernity. While the concept had not been in the focus of studies, violent phenomena had. Exploring and analyzing various appearances of violence became dispersed and fragmented in sub-fields and other disciplines. These resulted in "new research" on violence that made violence more visible and had to challenge both the modernity theory as well as the main sociological approaches to what constitutes interpersonal and inter-state violence. Previous assumptions need to be revised and a new conceptualization is expected from scholars. These new researches focusing on majority violence, gender-based and domestic violence, violence in the South and the new wars (terrorism, guerilla war, genocide) questioned modernity's ability to subsume violence on the one hand, and modernity's single trajectory, on the other hand. Deriving from new research, it is also emphasized that because of the interconnections between the diverse forms of violent acts the traditional division between interpersonal and inter-state violence is not valid anymore. The micro-, meso-, and macro levels

are increasingly interconnected. One of the new approaches that sociology can take in its endeavor to study violence is to explore how the different levels and forms of violence are intermingled. Besides studying the different levels and the different forms, as suggested by recent research trends, violence can be explored at least from three different angles. The first one conceives violence as a social fact in the Durkheimian sense and not as a moral or political problem. Schinkel (2010) and Reemtsma (2012) propose a general sociology of violence that analyzes the historicity, the social construction, the perceptions and social meanings of violence along with the legitimate means of control. The second is Collins' (2008) micro-sociological approach, which claims that violence may not be understood through the causal or background factors that determine it, but by the interactional dynamic of antagonistic encounters where social actors circumvent the barrier of confrontational tension and fear. He also sees that micro-interactional processes aggregate into macro processes, they are not ontologically different. The third approach is related to political violence and radicalization research. The theorization of social movement studies takes genocides, revolutions, violent demonstrations and riots as procedural, and do not understand them the outbursts of disturbed socially marginal actors but rather as purposeful collective action. These approaches are based on the resource mobilization and political process perspectives. Our section aims to highlight the factors that bring about in violence as well as how these forms of violence are resisted or countered. We are expecting research papers that tap into the sociological understandings of violence through conceptualizing their empirical research in any of the above-suggested frameworks. We also encourage papers that apply different frameworks of analysis which could also contribute to deepening our conceptual and contextual knowledge of violence in our contemporary society using quantitative, qualitative or mixed methodologies. As suggested by new research, violence can be manifest on micro-, meso- and macro levels and take various forms. We are interested in papers addressing any of these forms and levels. We would especially welcome papers that treat gender-based and domestic violence, majority violence, school violence, hate crime, violent forms of racism, discrimination, exclusion, and political violence. The papers should be based on analyses from a structural and contextual perspective or should be looking at public perceptions and public debates on various forms of violence as well as state responses.

Előadásokhoz felkért hozzászóló: *Vidra Zsuzsanna, Félix Anikó*

16. PhD szekció

PhD-hallgatók számára szervezett szekció.

A doktorandusz jelentkezőhöz mentort rendelünk, akinek feladata annak segítése lesz, hogy mind a végleges absztrakt, mind az előadás minél színvonalasabb legyen.